

Pretisci iz graditeljskog tiska

VIESTI DRUŽTVA INŽINIRA I ARHITEKTA

Prof. dr. sc. **Dražen Aničić**, dipl. ing. građ. redoviti član Akademije tehničkih znanosti Hrvatske

**Društvene vesti - o položaju tehničke struke, VIESTI, XII. (1891), 4, 46-52
(obrazložena uz rezolucije prihvaćene na skupštini Društva 19. rujna 1891)**

Ustrojenje visoke tehničke škole u Zagrebu, VIESTI, XIX. (1898), 3, 46

Poziv gospodi sudrugovima, VIESTI, XX.(1899), 4

*Bitka za osnivanje građevne obrtne škole i studija tehnike u Hrvatskoj trajala je desetljećima. Ovo su dva dokumenta o nastojanjima hrvatske tehničke inteligencije kojima je tadašnjoj vlasti (zemaljskoj vladi) dokazivala tu potrebu hrvatskoga naroda. Kako je poznato, pitanje visokoškolskog obrazovanja riješeno je tek 1919. osnivanjem Visoke tehničke škole u Zagrebu. Pod naslovom "Društvene vesti" tiskana su razmišljanja, argumenti i stajališta tada uglednih hrvatskih graditelja o potrebi vlastitog obrazovanja u građevinskoj struci: Janka Grahora ml., Jovana Tatića, Koste Tomca i Martina Pilara. Rezolucija donijeta na skupštini Društva 1891. dala je potporu bečkom društvu inženjera i arhitekata koje je zahtijevalo od vlasti izjednačivanju ranga tehničkih visokih škola i sveučilišta. Nakon osam godina (1898) stajalište se Društva promijenilo. **Preuzvišeni i svietli ban primio je deputaciju Društva** koja mu je uručila predstavku kojim obrazlaže i moli za potporu u Saboru i kod cara Franje Josipa I. za ustrojenje **inženirskog odjela visoke tehničke škole u Zagrebu**. No "svietli ban" (Khuen Hedervary) osim verbalne potpore nije ništa učinio. Godinu dana kasnije, Društvo je u VIESTIMA objavilo poziv članovima da u javnosti (**širokom občinstvu**) stvore klimu da su **modernom kulturnom napretku podlogom razvitak tehničkih znanosti**. Poziv je potpisao i Martin Pilar.*

**Social news - about the current standing of technical profession, JOURNAL, XII (1891), 4, 46-52
(commentary about resolutions adopted at the Society's General Assembly meeting held on September 19, 1891)**

Establishment of the high technical school in Zagreb, JOURNAL, XIX (1898), 3, 46

Invitation to esteemed colleagues, JOURNAL, XX (1899),4

The battle to establish the civil engineering school and introduce technical university studies in Croatia had been waged for decades. Here we have two documents about efforts made by Croatian technical circles to prove to the authorities (regional government) that Croatian population really needs such developments. Official documents show that the issue of higher education was solved as late as in 1919 by the establishment of the high technical school in Zagreb. Thoughts, arguments and standpoints about the need to form Croatia's educational institutions in the field of civil engineering were presented in the section called "Social News" by eminent Croatian builders of that time such as Janko Grahor ml., Jovan Tatić, Kosta Tomac and Martin Pilar. The resolution adopted in 1891 at the Society's General Assembly meeting supports the Viennese Society of Engineers and Architects which demanded from the authorities equalization of status of technical high schools and universities. Eight years later (1898), the Society changed its standpoint. The most distinguished and illustrious count received the Society's deputation which handed to him the letter in which the count is asked to try to make the Parliament and the emperor Franz Josef I favorable to the idea of establishing the engineering section at the high technical school in Zagreb. However, although the "illustrious count" (Khuen Hedervary) gave his oral support to this idea, he actually did nothing to enable its implementation. One year later, the Society published in its JOURNAL an invitation whereby its members were asked to create a climate that would make the public (general public) favorable to the idea that the development of technical sciences is indispensable for the modern cultural development. Martin Pilar was one of the signatories of this invitation.

VIESTI

DRUŽTVA INŽINIRA I ARHITEKTA.



Društvene vesti.

(Objavljeno k rezolucijam primljenim na izvanrednoj glavnoj skupštini 19. rujna 1891.)

Objasnenje rezolucije izvjestitelja arhitekta
J. Grahora ml.

Volecienjena gospodo!

Rado se odazivljom, častnomu pozivu našeg predsjedništva, da budem izvjestiteljom o važnom pitanju, tičućem se naše struke — naime „o položaju graditelja“ — molući Vas uljudno da moje izvješće neomierite prestrogom kritikom, pošto sam izvjestiteljstvo za ovaj predmet preuzeo tek prije kratkog doba i to s razloga jerbo određeni zaoto gospodin nije bio siguran da li će na današnji dan moći biti u Zagrebu.

Gospodo!

Graditeljstvo bilo je u Hrvatskoj jošte do polovine ovog stoljeća dobro organizovano, i to na temelju postojalih cehovskih štatuta, a u bivšoj Krajini, osim toga, na temelju organizacije, tamo vladajuće uprave. Svaki grad i svako okružje imalo je barem jednog graditelja, pa nam valja priznati da je ova struka u ono doba bila vrstnima silama zastupana.

Spomenuta uredba podavala je graditeljem temelj njihovom razvitku, dotično privredi; a mi znademo, da su naši stari graditelji svikoliki mogućni bili.

Ukinućem cehovskih institucija, dotično uvedjenjem slobode obrta, opažamo postepeni nazadak u toj struci, koli brojem sila, toli i strukovnom i imovinskom snagom graditelja. Stari naši „Baumcisteri“ većinom ne Hrvati, pomrieše a dovoljnog pomladka nije bilo ili što ga je bilo, sniestio se je u većih gradovih, ili su mu pako manjkala sredstva boriti se pram slobodnoj konkurenciji pa su bud zaostali, bud postali činovnici ili službenici kod izvršujućih graditelja. Time nastalo jest, da je graditeljstvo danas u naših pomanjih gradovih i miestih slabo ili nikako zastupano. Ja ako i uvidjam koristni temelj koj su pružale, imenito graditeljstvu, cehovske uredbе, nisam privrženik tih sredovječnih institucija, dapače ja sam osvieđen da će veliki uzlet duha i snage čovjeka, oboriti i one, danas jošte postojale granice i veze, slobodnom razvitku obrta, što ih obrtni zakoni — pram momentanim današnjim zahtievom obrtničtva u formi koncesija i t. d., stavljaju; jer umni razvoj ljudstva i racionalne škole razvijaju snagu pojedinca i usposobljaju za raznovrstne grane. Nu uzprkos tomu dozvolite mi da izreknem moje individualno mnienje, naime: ja uvidjam potrebu, dapače i neoborivu nuždu da obrt graditeljski bude ograničen vršenjem samo na one, koji su tu struku učili, izučili i dokazali svoju sposobnost.

Ja prispadabljam graditeljski obrt, dielomično ravan liečničkom zvanju, jer je isto tako usko skopčan sa životnima uvjeti ljudstva. Uvjeti životu jesu zdravlje i privreda. U ponajvećih slučajevih polaže čovjek svu svoju privredu sa pouzdanjem u ruke graditelja, a ovaj ako nije dorazao svojoj zadaći, potroši privredu

svog bližnjeg u gradjevinu, malo vriednu, nesigurnu i pogibeljnu po zdravlje a možda i po život.

Kod graditeljstva nemože se upotriebiti ista priedmnieva kao kod ostalog obrta, naime, da si čovjek ako mu jedan predmet nije bio valjan, nabavi sljedeći put kod drugog.

Ovo spomenuto moguće je uporabiti imenito samo na takorekud „užje graditeljstvo“ (Baummeister) a manje na velika gradjevna poduzetničtva, koja se i onako nebave gradnjom obiteljskih kuća. Istina, da se granice izmedju ovih specia težko dadu povući, ali jer im je karakter različan, to bi se naredbami dao povući okvir koj bi ograničivao dielokrug pojedinim, što bi tim laglje biti moglo, pošto su ovakova već gradjevna poduzeća skoro umvek na strukovnoj podlozi uređjena i jer gotovo u svakom slučaju podleže nadzorom vladinih organa, pa već toga radi uvietom graditeljstva odgovarati moraju. Ovime označio sam idealan način koj bi pružao graditeljstvu bitni temelj sigurnosti vlastitog umnog i materialnog razvitka. Kao što su upravni zakoni ograničili lievičtvo na lih one, koji su svoju sposobnost dokazali, i kao što su na pr. odvjetničtvu suženim brojem izvršujućih, osigurali existenciju, tako bi se sličnim načinom moglo i graditeljstvu udariti pozitivan temelj razvoja. Ovo su kao što spomenuh moje individualne misli, pa stoga netrebaju biti temeljem dalnjih razpredanja. Stoga prelazim na današnje stanje graditeljstva u Hrvatskoj.

Po izkazu erpljenom od vladinog gradjevnoeg ureda i trg. obrt. komore imade u Hrvatskoj ovlaštenih samo 15 graditelja i 23 zidarskih majstora. Ovo je doduše malen broj i činilo bi se u prvi mah, da nam je Hrvatska bez graditelja, nu ono što manjka izpunjuju 2 civilna arhitekta, 30 civilnih inžinira i 18 gradjev. mjernika, nadalje p. pr. 6 privatnih arhitekta i 10 privatnih graditelja. Od ovih otpadaju na grad Zagreb 9 graditelja, 4 zidarska majstora, 2 civilna arhitekta, 10 civilnih inžinira, 3 privatna arhitekta i 4 privatna graditelja — dakle $\frac{1}{3}$ sveukupnog broja. — Nu od sveukupnog broja od 104 strukovnjaka nebave sa graditeljstvom p. pr. 45, jerbo se bave kojom inom privrednom granom, ili stoje u službi javnih ureda. Osim spomenutih, bave se ali graditeljstvom mnogobrojni gradjevni poduzetnici, (nestrukovnjaci) i samovlastno radeći zidari.

Ovom sgodom spominjem da imade jošte i znameniti broj i to vrstnih graditeljskih sila, koji su s nestašice uvietna za samostalni razvoj, postali bud činovnici ili su pako pomoćnici kod izvršujućih graditelja.

I tako se kod nas uzprkos relativno dovoljnom broju izobraženih sila nemože graditeljstvo pravo razviti, već se dapače izvan većih gradova očuti nestašica graditelja doćim ih u gradovih i imenito u Zagrebu i previše imade.

Zanimivo je izpitivati uzroke ovom nerazmjerju. Nama je dovoljno znano, da u manjih gradovih i na ladanju imade do-

voljno radnja, od kojih bi mogno graditelj koristio po sebi i okolice obstatati, ali mjesto strukovnjaka vidimo tamo svakojakih ljudi što preuzimlju gradnje, a u mnogih slučajevih i takovih, kojim je svejedno da li im gradnja bude što nosila ili ne, samo ako oni mogu uz to svoj živčak kojim trguju, ili slično radnikom podavati, tražeći imenito u ovom nuzgrednom poslu svoju korist. To je jedan od najmarkantnijih slučajeva, a čemu da Vam drugo nabrojim kuda su vam svimkolikim poznati. Ovakovi uzročnici najvećma uplivaju, da se na ladanju graditelj teško ustaliti može.

Timo otvorena su vrata mnogim nepodobnostima, nesolidnoj — kukavnoj radnji — što sve ide na račun tamošnjeg žiteljstva. U većih gradovima i imenito pako u Zagrebu imade ih proviše tako da kao što već spomenutih manji a imenito neovlašteni priče razvoj drugim, i to tako, da pod ovim uplivom konkurencija već dospjeva do one granice, gdje se je bojaliti da ne postane nesolidnom. Kao karakterističnu činjenicu spominjem, da su u Zagrebu trojica starijih i renomiranih graditelja napustili usljed slabih poslova, svoju struku posvetivši se drugom privrednim granam. Kolika blagodati bila bi po ladanje i imenito po one u Zagrebu rađeće neovlaštene gradjevine poduzetnike, koji su po mojem znanju većinom sposobni ljudi, kad si bi isti tražili tamo za službe, gdje bi ju laglje a valjda i korisnije nalazili.

Ovo nam dokazuje, da je hora, da neklad i nerazmjerje koje u graditeljskoj struci postoji, uredimo onim sredstvi koja nam na raspolaganje stoje, i da snujemo o sredstvima kako bi tu znamenitu tehničku granu podigli.

Za postignuće ovog cilja treba nam u prvom redu valjanih i dovoljni broj sila, dotično treba nam podignuti ovaj tehnički stališ, strogo na visinu svoje zadane t. j. treba nam tomu odgovarajućih strukovnih škola. Kao što smo na svakom polju našeg kulturnog razvitka prokročili napried tako se u nas vidivo opeo započelo razvijati graditeljstvo, jerbo konstatujemo, da se ako i po malo to ipak može domaće sile — strukovnjaci — školom i praksom; nu treba ih jošte više, jer samo superprodukcijom iziču se i prodiruju vrstnije sile. Mi trebamo valjano uređene „gradjevine obrtničke škole“, uređene pram zahtievom današnjeg razvoja ove struke. Ove škole — srednja učilišta — imale bi zadatac izobrazivati graditeljske sile, koje bi pram svojoj sposobnosti s vremenom postajale majstori graditelji — ili bi pako pram okolnostima — jer nemogu biti samovlastnici, producirala valjano školane pomoćne sile i poslovodje te i vrstne polira itd.

Drugi uvjet jest valjana i današnjim okolnostima odgovarajuća organizacija graditeljstva. Upravnim putem učinjen jest već znameniti korak tomu. Obrtni zakon i banska naredba od 22. prosinca 1886., kojom se regulira pravo izvršavanja graditeljskog obrta, možne su poluge za postignuće željenog cilja, samo treba k tomu jošte stalnih i pozitivnih provedbenih naputaka. Bez dvojbe jest, da ono što vriedi na pr. za grad Zagreb, da isto nije momentano provedivo za ostala mjesta i gradove. U Zagrebu samoin morao bi se usljed dovoljnog broja vrstnih sila statut za graditelje mnogo strožije provadjati nego li ga danas na to pozvani organi vrše, dapače meni su poznate nekoje krupne poviede istog sa strane spomenutih organa. Strogim provedjenjem navedene naredbe biti će po gdje koji neovlašteni gradj. poduzetnik prinuđen, tražiti si posla i privrede na ladanju i manjih gradova, pa kako su isti, po mojem prijašnjem priznanju vješti ljudi, to bi isti dobro došli tamo gdje takovih nema. Nu timo skopčan jest i naravan uvjet, da bi statut graditelja za ladanje morao biti privremeno im t. j. blažji nego li onaj koj vriedi za Zagreb. Treba dakle naći način, kako da se ravnoteže današnjih sila pram pomanjkanju istih vani, uredi i razdieli. Jošte spominjem, da bi nužda bila, normativnom odredbom nadopuniti onu nejasnost, koja leži između obrtnog zakona i to između §§. 1—8. i spomenute vladine naredbe o zahtievih usposobljenja graditelja jerbo se sgadja da upravni činovnici (kotarski predstojnici) u po kojem slučaju se nepoznavaju česa bi se držati imali i komu bi dozvolili, ili pako uzkratili pravo izvršavanja graditeljstva.

Treći uvjet, koj je uzko skopčan sa prvašnjim, koj se ali naredbenim putem provesti nedade, jest patrioćna i kolegialna podpora, koju bi inžinirski uredi, imenito izvuu naših većih gradova, imali posvetiti razvoju graditeljske struke; naime podupirati struku i stališ timo, da bi u kolkko je tole moguće nastojali o tomo, da se javno radnje podlijavaju strukovnjakom graditeljem, za da im se omogući timo obstanak u dotičnom kotaru a u slučajevih, gdje to nobi absolutno moguće bilo, da strogo na to paze, da se ovakove radnje izvadaju lih samo po dovoljno usposobljenih poslovodja, naime po strukovnjacih. Nije mi ovdje nabrojati množinu onih slučajeva, gdje nestrukovnjaci poduzetnici, neimajući valjanog poslovodju, kvare i oštete zemlju, napra-

vilnom i zločestom izvedbom gradnje to koll neugodan položaj i kolkku odgovornost prouzimlju timo nadzirajući inžiniri, imenito onda ako je gradnja tako zasuuula, da joj više pomoći nema za preinačenje.

Ja Vam gg. kolege, koji se tim bavite, toplo preporučam, u interesu graditeljske struke a i u Vašem vlastitom interesu ovom posvetiti čim veću pažnju.

Pa ipak dao bi se taj princip veoma lahko i pravilno provesti, i to na način koj bi koristan bio i po gradjevni stališ i po zemlju. Uzor i primjer tome davaju nam vojna gradjevine ravnateljstva, koja za svekolike radnje pozivlju na jeftimbu u t. zv. užju konkurenciju samo niekolicoinu njim poznatih sposobnih strukovnjaka, a samo u najredjih i znamenito velikih slučajevih razpisuju javne jeftimbe, uz koju ali pozitivno traže, da svaki ofereut svojoj ponudi priložiti dokaz svoje kvalifikacije.

Četvrti uvjet, koj nadopunjuje prvašnje jest pravilni, današnjem duhu vremena i miestnim okolnostim odgovarajući gradjevni red. Ovo bi bila znamenita poluga za razvoj graditeljstva. Vama je gg. poznato, da se je naš gradjevni red za grad Zagreb ne samo preživio, nego da ga je razvoj gradjevine struke na daleko već prestigao: osim njega imademo jošte niekoliko nadopunjujućih naredaba, koje sve ali nisu dostigale današnjim okolnostim. Za ladanje a i za mnoge gradove ne imademo u obće nikakvog gradjevnog reda.

O potrebi gradjevnog reda — mislim — nije mi nužno dalje govoriti, pošto je ista svakomu od nas jasna. Jedino dozvolite da u kratkom spomenem princip, na kojem bi se ovi gradjevni redovi osnovati imali.

Temeljem gradjevnih redova, morala bi biti kategorisacija gradjevina i to po svrhi, kojoj ista služiti imade i po okolišu, gdje ista gradjena bude.

Za grad Zagreb imao bi zakon za nutarnju gromadu grada odredjivati sve nužne propise i zahtieve koji glede konstrukcije toli i glede položaja sgrade, dotični bi se za vanjsku periferiju grada, kao i za predgradja, samostojeće vile i sgrade imale razne okolnostima udešene polakšice dozvoljavati. U istom smislu imao bi se i gradjevni red za ostale gradove i sela stvoriti.

Ovako dospio sam velecienjena gospoda do kraja, iscrpiv u mojem izvješću sve, što me je izkustvo učilo i što sam u kratkoći vremena od drugih naučiti mogao. Nedvojim nimalo, da bi se jošte po koja misao mogla utieloviti ovom izradku, koja bi isto tako ubarno i kriepko dielovati mogla na razvoj i poboljšanje graditeljstva u Hrvatskoj. Nu s druge strane osviedočen sam, ako barom polučimo ono, što ovdje navedoh, da će dovoljno pomoći našoj struci i stališu, pa možda i involvirati i one možebitne predloge, koje sam ovdje izpustio.

Do nas stoji gospodo! da budemo tvorci naših prava i našeg razvoja. Odlučnom voljom, neprekidnim radom i nepopustljivim pozitivnim zastupanjem svojih načela svladao je tehničar uvijek sve zaprieke i ostao pobiediteljom.

Velecienjena gospodo ja Vas molim, da izvolite primiti sljedeće rezolucije:

Izvanrodna skupština društva inžinirah i arhitekta obrđavana dne 19. rujna 1891. u Zagrebu ovlašćuju upravni odbor, da podnese vis. vladi obrazloženu predstavku, da se u svrhu razvoja graditeljske struke i stališa u Hrvatskoj i Slavoniji:

1. Ustroji gradjevna obrtna škola u Zagrebu i proma potrebi u drugih gradovih;
2. da se strogo i u celosti provadja obrtni zakon i dotična provedbena naredba vis. kr. zemaljske vlado glede dieokrugra graditeljah, majstora zidara, tesara i klesara;
3. da se za izvadjanje javnih sgradah i inih umjetnih gradnjah po mogućnosti uvede način uže konkurencije strukovnjakah.

Obrazloženje izvjestitelja civ. inžinira
Jovana Tatića.

Društvo inžinirah i arhitekta u Zagrebu, — osim toga, što je gojilo i negovalo tehničke nauke, — smatralo je, od svoga postanka, vazda za najvažniju svoju zadaću, da očuva, uzdigne i unapredi položaj i ugled inžinira i arhitekta. Današnje prilike, ili bolje naprillike nedozvolile, da ovu glavnu cel, ma i postepeno postizavati pokušamo.

No sada, kada nas jubilarna gospodnersko-šumarska izložba iz celo naše zemlje ovdje skupi, izgleda mi, kao da nam se hotimice nametnula zgoda, da i mi izložimo i razložimo naše želje i predloge u najboljoj nadi, da će nam opravdani zahtevi kod nadležnog foruma saslušani, — a željeni uspeh postignut biti.

Pre, no što bi prešao na sam izvještaj, dozvolite mi, da izrazim nudu, o sam u podnošenom izvještaju pogodio mnjenje svijju naših članova, jer samo tako možemo očekivati željenog uspjeha, ako svi za jednog, a jedan za sve delamo.

Ceo svoj izvještaj podelio sam:

1. na opšti delu, tičući se svijju tehnikā, i
2. na specijalni, tičući se civilnih tehnikā, s toga što jedno bez drugoga nesahćinjiva colinu.

Delokrug tehnikā je veoma prostau i obilan; on obuhvaća bezbroj praktično-korisnog delanja tako, da puni ponosa možemo izreći, o su postignuti uspjesi na tomo polju udarili pravi temelj narodnoj ekonomiji, obrtu i trgovini, jednoma reći — napredku sadašnjeg stoloeća. Pored svega ovoga tehnik — naročito kod nas u zemlji — nezauzima ni u službi, niti pak u javnosti i društvu onaj položaj, koji mu, na temelju njegovog znanja i stvarajućeg delanja, pripada; šta više, vidimo, da se i u samim tehničkim uredima i zavodima nepoverava tehniku glavni nadzor i rukovodjenje, no izgleda, da se on smatra samo kao neki cenjoui pomoćni radnik.

I ako priznajemo, da opšte i stručno obrazovanje nekih tehnikā — predjašnjih deceniuma — nije stajalo na istom nivou sa obrazovanjem drugih učenih staleža, — to opet znamo, da je ta razlika već odavno prestala i nestala i da je samo predrasuda ili hotimična neuvredljivost, ako se obrazovanje inženjera i arhitekta, sa nekih strana, zapostavlja onaj, drugih učenih staleža.

Baš za to moramo svagda, pa i opet ustati u obranu svoju i zahtevati onaj položaj i ugled u javnosti, koji se drugim učenim staležima i bez toga već odavno odnje.

Kao što se organizam jedan samo onda može razviti, ako se svi stežni utisci od njega odklone; — tako se isto i položaj jednoga staleža može unaprediti tako, ako se od strane od njega osobe, koje nemaju prava pripadati mu.

Ugled inženjera i arhitekta kriji se naročito time, što — bilo ko — uzurpira sobi pravo nositi ime „inženjer“ ili „arhitekta.“ Tako se — primera radi — ljudi, bez ikakvog predobrazovanja, ili samo što su normalna, ili 1—2 razreda realno svršili; praksa im se pak sastoji iz toga, što su kao pomoćno osoblje: nadziratelji, poliri itd. upotrebljavani — gorivaju kao inženjeri odnosno arhitekta. Istina je, da se takovi ljudi mogu shodno upotrebiti kao pomoćne sile kod lakših poslova, koji se često obnavljaju, no nikako dorasli nisu, da bi onim raznovrsnim zahtevima, koji se danas od inženjera i arhitekta iziskuju, — kadri bili udovoljiti.

Ali oni neubijaju ugled staleža samo nedostatkom stručnog obrazovanja, nego još više nedostatkom svoga društvenog i opšteg obrazovanja, jer, dolazeći u saobraćaj sa netehničima, ovi i netočne dobiju zla pojma: da naše predobrazovanje nestoji baš na visokom stupnju; da sa druge strane ni naše stručno znanje nemora biti tako jako obilno, kada ga svaki „automati“, sami sobom, u praksi privojušo — jer na ovo se tako „inženjeri“ veoma rado pozivaju.

Dalje ima čitav niz druge vrste „inženjera“ i „arhitekta“, koji nikakvog tehničkog obrazovanja nemaju, ali se, sa čisto trgovačkog gledišta, bave preduzimanjem tehničkih gradnja i „liferovanjem“ materijala za ove.

U ostalom, ne samo da mi moramo mirno trpiti i gledati, kako nam ovaki „talni inženjeri i arhitekta“ ugled sikrom po čelu biju; — no i sama vlast nemože ništa preduzeti protiv ovih nametnika za to, što ovaj staležki naziv do sada — na žalost — zakonite obrane još nema.

S toga je preka potreba, jedno shog sačuvanja staležkog ugleda a drugo i zbog položaja u javnosti, — poraditi na tome, da se nepozvanima zakonom zabrani nositi ime „inženjer“ i „arhitekta“; a držim, da nam se ovaj pravedni zahtev, od strane svijju uvidjavnih, osporiti neće.

Posto ćemo pak ovo postignuti moći samo tako, ako se tačno obeleže uvjeti, koji ovlašćuju na ime „inženjer“ i „arhitekta“, jer se inače nepozvanim zabraniti nemože — to ću ovdje pokušati, da ih u glavnom, pred slavnu skupštinu iznesem i po njima do zaključka dodjem.

Uslovi ovi mogli bi biti samo ovi:

1. Praktično znanje koje tehničke struke;
2. teoretičko-stručno znanje, nabavljeno na politehničkoj, — ili višoj kojoj tehničkoj školi; i
3. teoretičko-stručno obrazovanje, kao pod tačk. 2. i shodna stručna praksa.

Ad 1. protiv ovakoga svaćanja naperena majena svijju tehnikā posebno, — a i ostalih učenih staleža u opšte. Moderna tehnika je u svome razviću današnjem postigla stadijum taj, da

se strogo na naučnom temelju basirati mora; po tomo prima u svojo kolo narodavnih faktora samo one tehnike, koji su u struči akademjski obrazovani.

Iz ovoga sleduju zaključak, da je, za stupanje u inženjera odnosno arhitekta, glavni i prvi uslov: teoretičko-stručno obrazovanje na kojoj višoj tehničkoj školi ili politehniici.

Polazeći iz ovoga principa, logično sleduje:

ad 2. da je teoretičko-stručno obrazovanje na kojoj višoj tehničkoj školi ili politehniici dovoljno za ovlašćenje nazivu „inženjer“ ili „arhitekta.“

All protiv ovakoga svaćanja ima više razlogā:

a) Naziv „inženjer“ ili „arhitekta“ tako je anda ukorenjen kod nas, da se upotreba ovoga u gornjem smislu nobi — ili ako bi, — vrlo teško mogla zakonom štiti, pošto svojo diplomu niko na čelu nenosi;

b) u tehničkim krugovima, a još više u drugim staležima vlada mnjenje, da se pod imenom inženir razumeva tehnik, koji osim teoretičkog obrazovanja i stručne prakse ima tako, da je svaki pozna u svojoj struči kadar samostalno obaviti; što svršeni tehnik, iz škole izišav nije u stanju;

c) što bi absolvirani tehničar nosili ime „inženjer“, zakonom štiteni bili; a oni, koji su pod drugim uslovima do sada inženjeri bili, — izuzimajući nepozvano — zakonom neštienici ostali;

d) bilo bi inženjera, koji se, posle svršenihi politehničkih studija, oduda na netehničku praksu i ovu vrše, a tehničku zaborave i neznaju;

e) imali bi tehničari više prava, nego medicinari i pravnici, pošto ovi tek posle promocije za doktore dobiju zakonom štienicu titulu; a posle prakse i praktičnog izpita staležki naziv „advokat“; i najzad

f) bio bi — po ovome svaćanju — naziv „inženjer“ i „arhitekta“ akademjska titula, koju bi samo više tehničke škole podurivati moglo, a ne staležki naziv, kao što jeste, — te bi tako imali dve vrste inženjera i to: doktora tehničkih nauka i obični inženjera i arhitekta.

Iz navedenih razloga moramo biti protiv svaćanja pod tačk. 2., te se izraziti za ono, navedeno pod 3.

ad 3. da posle absolviranja tehničko koje više škole (položenihi, propisanihi izpiti) još i pribavljen dovoljna praksa ovlašćuje na ime „inženjer“ odnosno „arhitekta.“

Sada još samo o tome, kako bi se petraktirano ovo pitanje sprovesti dalo; ili možda inače već postojećih izpitnih propisa, na temelju kojih se praktično osposobljenje postiže, i koji bi nam mogli poslužiti kao izlazna tačka za formalno sprovedenje našega predloga.

Ovaki izpitni propis imamo mi naveden u navedbi od 26. veljače 1877. god. br. 15.660. god. 1876. glede ovlašćivanja civilnih tehnikā za izvršavanje mjerničtva; odnosno u naredbi e. i kr. ministarstvu trgovine od 13. ožujka 1850. komad XXXIII. drž. zak. lista; samo bi se ovaj imao proinaciti i prilagoditi današnjim zahtevima moderno tehnike.

Po ovom propisu imao bi strogi praktični izpit tu svrhu, da kandidat, absolvirani tehnik, izkaže svoje praktično osposobljenje u celoj inženirskoj arhitektonskoj ili mehaničkoj struči.

Ovakom strogom prakt. izpitu može pristupiti svaki tehnik, koji je sa uspehom svršio politehniku ili višu tehničku školu bilo tu- ili inozemsku (polaganje propisanihi tamo iz; ta), te najmanje 2 godine u stručnoj praksi bio. Praktikovati se može: u državnoj službi ili kod ovlašćenog civilnog inženira odnosno arhitekta.

Praktični ovaj strogi izpit imao bi se sastojati iz pismenog izpita, koji bi obuhvaćao veći jedan elaborat u dotičnoj struči; i ustmenog izpita, koji bi se samo na strogo tehničke studije (cesto- vodo- mostogradnja, odnosno visoko- ili parnih strojeva gradnja, kulturtelnika i t. d.) odnosio.

Ovaki izpitni propis ima i Austrija od god. 1856. br. 5152. odnosno min. naredba od 11. prosinca 1860. br. 36.413. glede ovlašćivanja civilnih tehnika, koji bi se i za naše prilike shodno prilagoditi mogao sa tim dodatkom, da kandidati, koji ovaj strogi praktični izpit polože, dobiju ovlašćenje, da mogu nositi naziv „inženjer“ odnosno „arhitekta“, pošto bi se ovako stećeno ime zakonom štiti moglo, a nebi bilo identično sa „ovlašćenim civ. inženierom odnosno arhitektom“.

Na ovaj način bi stekli osnovu za naziv prvih inženira na temelju već postojećo goro navedeno naredbe, a time bi položaj i ugled tehničkog staleža očuvan i unapređen bio; s toga sam slobodan podneti sledoeći predlog za odluku:

„Da bi se zloupotrebama, koje se od strane nepozvanihi u pogledu staležkog naziva „inženjer“ i „arhitekta“ na put stalo, a

time ugled i položaj tehnika u javnosti i društvu načuvao: nalazi društvo inžinirah i arhitekata u Zagrebu, da je nužno, da vis. zemaljska vlada donese naredbu, po kojoj bi staleške nazive ove emeli nositi samo oni tehnici, koji po absolviranim politehničkim naukama sebi i dovoljne prakse pribave."

Ovome bi se udovoljilo:

- a) da se samo onim absolviranim tehnicima, koji su propisane izpite tu- ili inozemske koje politehničko škole položili, a posle najmanje 2-godišnje stručne prakse, — bilo u državnoj ili civ. inžinira službi — i strogi praktični izpit sa uspjehom izdržali, podari ime "inžinir" odnosno "arhitekt";
- b) da se zloupotreba staleškog naziva "inžinir" i "arhitekta" zabranjuje i kazni."

Osiguravši ovako položaj tehnika u opšte, lakše ćemo moći o položaju civilnih tehnika razpravljati u toliko pre, što je razlika između ovih malena, tako, da se minimalnom može nazvati.

Da je institucija civilnih tehnika nužna, to vidimo već iz toga, jer su je sve države uvele, razumije se, svaka po svome načinu i kako je mogla. Naredbom od 26. veljače 1877. broj 15.660. god. 1876. uvedena je i kod nas. Od toga doba do danas, možemo reći, da je broj civilnih tehnika u nas, prema ostalim državama jako narastao, iz čega opet sleduje, da je u interesu publike, oblasti i sudova nužno, da se čvrsta organizacija ove institucije što prije sprovede.

Svakokratni privratni kao i javni tehnički poslovi ne znostaju, oni se obaviti moraju. Pravilo je, da ih stručnjak obavi; no ako ovakvoza nema, onda ih — pošto su neodložni — mora obaviti onaj, koji se — približno — u njih najbolje razumiova. I kod nas se pod ovakim okolnostima rodila gornja naredba za civ. tehnike. Mali i slabi smo još, da sobi tehnike stručnjake u svojim tehničkim školama odgojimo, to prinudjeni ovakom nuždom, moradosmo upotrebiti ono snage, koje su nam pri ruci bile, i ako sa punim ubeđenjem, da celi neodgovara.

Odtuda u "obćenitim ustanovama" gornju naredbu pod toč. a) dodatak: "Mjernici, koji su već služili u zemlji, kao državni, zemaljski i t. d. inžiniri i dokazali svoju sposobnost u dotičnih strukah, moći će se uvrstiti medju inžinire i n o d o k a z a n d a su u nauko svršili." Dalje se veli pod istom tačkom: "Ostali puko tehnici (?) u zemlji, koji n o m o g u d o k a z a t i n i k a k o v i h s v r š e n i h n a u k a, n i t i u k o j o j g o r o s p o m e n u t o j s l u ž b i b i l i i t. d. — morati će položiti onakav državni izpit i t. d."

Iz ovoga je evidentno stanje prelazno, po nuždi stvoreno; ovo je ona gorčina, što nam ostali učeni staleži s pravom predbacuju, "da inžinir može biti svaki, ko znađe laune vući i cirklom bosti", jer i sama naredba no trazi naučnog, stručnog obrazovanja, šta više, memoraju se dokazati nikakove svršene nauke.

Na ovaj način ugleda steći ne možemo, a položaj u društvu i javnosti pasti će nam na 0, i nespominjući one ogromne posledice, koje od neukog, za samostalno posno neosposobljenog čovjeka proizdići mogu.

S toga neka mi je dozvoljeno, da u pogledu reorganizacije civilnih tehnika iznesem slededeći predlog za odluku:

- a) da se samo — po prijašnjem, gore navedenom predlogu — kvalifikovanim "inžinirima" ili "arhitektima", po navršenoj 24. godini života, po nadopuni onih dviju godina stručne prakse na 3 godine i položenoj zakletvi — podari ovlaštenje za civilnog inžinira odnosno arhitekta;
- b) da se samo onim tehnicima, koji su na tu- ili inozemskoj kojoj politehničkoj, — višoj šumarskoj školi ili rudarskoj (montanskoj) akademiji osposobljeni za merničku, kulturno-ili rudarsko-merničku struku osposobljeni, a u tački a) za civilnog tehnika navedene uvjete izpunili, — podari ovlaštenje za civilnog mjernika odnosno rudarskog mjernika;
- c) da se ostali u naredbi od 26. veljače 1877. obćenite ustanove tačka a), b), c), d) navedeni uslovi za razne kategorije civilnih tehnika zbrišu, i po njima ovlaštenja više ne daju;
- d) da prelazno ustanove vis. zemaljska vlada odredi.

Dokazana je gore nužnost institucije civilnih tehnika u interesu publike, oblasti i sudova; a i predloge za reorganizaciju civilnih tehnika sam podnio; no da bi se ovo ostvariti i čvrsto organizovati moglo, nužno je, da se civilnom tehnici pruže i sredstva za njegov obstanak.

Osnovna ideja institucije civilnih tehnika u nas, nije mogla druga biti, nego ona, koja je i u drugim državama zavadjanje ove pobudila a to je: "Zadaća državnih, građevnih činovnika ima se ograničiti samo na ono, što je preko nužno i ono, što se države neposredno tiče".

Upotreba civ. tehnika u mjesto državnih organa kao vještaka kod gradnja škola i ostalih javnih zdanja; kod izpitivanja i nadziranja parnih kotlova; kod autentifikacija i t. d. no samo što bi olakšala posao državn. činovnicima; nego bi bilo sredstvo, koje bi pružilo priliku, da se civilni tehnici nastanu i u onim kotarevima, gdje do sada obstati ne moguše.

S toga sam slobodan i u ovom pogledu iznijeti slededeći predlog za odluku:

"Da bi se instituciji civilnih tehnika žvrata ograničenja omogućila, a prilika pružila, da se ovl. civ. tehnici i u onim kotarima, gdje im sada obstanka nema, nastanu; nalazi društvo inž. i arh. u Zagrebu, da je nužno: da se ovl. civ. tehnicima pripuste svi oni poslovi, rada od državnih građevnih činovnika obavljani, koji se ne dotiču neposredno države, i da se točno obilježje agenda ona, koja samo i jedino javni i zakletki organi ove institucije obavljati imaju."

Obrazloženje izvjestitelja kr. inž. pristava Koste Tomca.

Slavna skupštino! Štovana gospodo!

Kad sam dopisom slavnog društva inžinirah i arhitekta u Zagrebu pozvan bio, da primim posno izvjestitelja u predmetu "naobrazbe tehnika" nakanio sam bio u prvi mah, da se tomu, za mene svakako častnomu pozivu neodazovem a razlogu, jer sam držao, da neće moju slabo silo zahtjovu slav. odbora udovoljiti i s razloga, što je predmet o kojem mi danas viećati i razpravljati imamo, još nov, slabo izpitan, poznat i proučen.

Nu držeci da je svaki od nas moralno primoran, da svojo makar i slabo silo razviku, boljku i boljoj budućnosti našeg staleža posveti; odvažio sam se da se častnom pozivu odbora odazovem.

P: su sv izvjestiteljstvo u predmetu naobrazbe tehnika nisam kanio a niti kanim pred slavnom ovom skupštinom razvijati bog zna kakovih teorijah u tom pogledu, već sam naumio dirnuti onaj predmet, o kojem danas razpravljaju malo no sva tehnička društva a to je predmet: kako bi se tehničarom, koji su zakonom propisane strogo izpite položili podielio naslov "Doktora".

Ja ću se u toku ovoga izvještaja dodirnuti istina i ustroja zavodah, koji su danas pozvani naobrazovati tehnika. pak ako pri tom dirnem u nešto, gdje bi mi se moglo predbaciti, da stvar spada eventualno u druge ruke, to gospođa neku izvole uzeti predmet sa one strane, s koje ga ja uzimam, a to je "uzajamnim silami svih tehničara cvetiti k razviku, boljku i boljoj budućnosti našega staleža.

Prije nego li Vas štovana gospodo o samom predmetu izvjestim, osvrnuti mi se je na razvitek predmeta samog, te pošto ću veoma kratak biti, moliti ću da mi Vašu pozornost na kratko vrijeme obratiti izvolite.

Biti će vam poznato, da se je prvi put viećalo o tom predmetu godine 1884. u Beču, gdje je tamošnje društvo austr. inžinirah i arhitekata zaključilo, da se svakako izposlovati imade podieljenje naslova "doktora" onim tehničarom, koji su položili propisane izpito t. j. I. i II. državni izpit, mjesto neakademičkog naslova "inžinir i arhitekta". O istom predmetu kojeg je politehničko društvo u Lavovu u svojem predlogu od 25. srpnja t. g. na dnevni red postavilo, viećati će se kod III. sastanka austr. inžinirah i arhitekata, koji će se ove godine u Beču obdržavati.

Odbor, kojeg je politehničko društvo u Lavovu odabralo zahtjev, da se svakako izposlovati imade "podieljenje naslova doktor" onim, koji su zakonom propisane izpite dobrim uspjehom svršili.

Što će se pako prigodom obdržavanja III. sastanka tog društva zaključiti nemožemo znati, ali ja sam tvrdo uvjeren, da će većina svakako prihvatiti predlog odbora, kao što ga je prihvatila ona u Beču prigodom razprave obdržavane u društvu austrijskih inžinirah i arhitekata, i to punim pravom. — Punim pravom zato, jer propisi o izpitu za postignuće diplome vis. tehničke škole stavljaju takove zahtjeve, koji se u svakom pogledu sa onim, koji su za postignuće "doktorata" propisani usporediti mogu. — Usprkos tomu daju javno mnenje naslovu "doktor" veću važnost, nego li naslovu "inžinira ili arhitekta"; i punim pravom zato, jer znanstvenu naobraženi tehnik stoji danas na istom vrhuncu kao drugi staleži, koji su svoju znanstvenu naobrazbu na sveučilištu postigli.

Nemože se nikako dvojiti, da se na tehničkih viš. školah znanost u istoj mjeri goji kao na sveučilištu, i okolnost da se njekoji predmeti, osobito obzirom na uporabu znanstvenih na-

čelaha za postignuće praktičnih ciljeva, uča, nemogu se smatrati zapriekama izporodja tehničkih vis. školah sa sveučilištem, jer to biva i tamo, osobito na medicinskom fakultetu, a znano je i to: da danas taj fakultet na sveučilištu malo ne prvo mjesto zauzima. — Što se tiče znanstvenog izobraženja profesorah na vis. tehničkih školah, može se ono u svakom pogledu spraviti sa znanstvenom naobrazbom sveučilištnih profesorah.

Okolnost da je današnja realka, dakle ono srednje učilište, na kojem budući tehnici svoje prvo znanstveno znanje crpe, u svakom pogledu znatno napredovala, a osobito s' razloga, što je ona kroz ustrojenje obrtnih školah zadaće lišena da svojim učenicom onu naobrazbu daje, koja je obrtničkom staležu od potrebe; — zadobila je današnja realka sigurno pravi značaj srednje škole, u kojoj se prva načela znanosti dostu u strogoj i prestrojnoj mjeri predavaju, — te se stoga ona svakako može gimnaziji uzporediti.

Gimnazija nastoji kroz njegu klasičnih jezika uzbuditi i ojačati duh učenika i pribaviti njima obću naobrazbu i temelje znanosti potrebne za daljnju strožiju znanstvenu obrazovanost; dočim nastoji realka kroz strogo proučavanje prirodoslovnih a osobito matematičkih znanosti i modernih jezika svojim učenicom dati onu obću i znanstvenu naobrazbu, koja je svakomu današnjemu tehniku od neobhodne potrebe, te pošto realka polaže na svakovrstno risanje, osobito pako na opisno mjerstvo, koje u veliko bistri duh učenika, veću važnost, nego li na t. zv. humanitarne materije, držim da se zato realka nemože manje vriednom od gimnazije držati. — U zadnje vrijeme opazili smo, da da se nastoji obuku u gimnazijah promijeniti i da se nastoji manje potrebne predmete u kraći okvir stegnuti, da se toli važnom risanju i prirodoslovnim naukam veća pozornost obraća, koju ovi predmeti u istinu i zaslužuju. — Nadati nam se je, da će mo možda u kraće vrijeme nego mislimo doživiti, da će se jedna ili druga škola tako preobraziti, da im razlike biti neće.

Tako će se postepeno raditi, odstranjivati će se nepotreban odmet, dok se napokon nebude stvorila zajednička i svim zahtjevom odgovarajuća srednja škola, iz koje će svakomu prosto biti polaziti ili tehničku vis. školu ili pako sveučilište.

Iz malo prvo rečenog vidimo i možemo pozitivno utvrditi; jer se na obih školah u istom objamu predaju znanstveni predmeti, koji nadopuniti se imajuće znanje naprama svojoj svrsi posreduju, da je obća naobrazba realna i gimnazijalna istovriedna.

Želiti bi bilo svakako, da se već jednom ustroji zajedničko srednje učilište već zato, da nebude izbor zvanja od slučaja ovisan, da nebude prerano, već pravodobno odabrano t. j. nakon intelektualno razvijenog individualiteta.

Kroz zajedničko srednje učilište svakako bi se takov pravi izbor zvanja olahkotio, a sigurno uradilo bi se time veoma mnogo za ravnopravnost i izporodje svih inteligentnih staležah, za kojim ciljem svaka moderna država težiti mora.

Svakako je država dužna, da u službi moderne civilizacije u prvih redovih stojećem tehničkom staležu onaj položaj u društvu i javnosti dade, koji njegovim, državnim i kulturna pitanja občinstvu jednako unapredjivajućimi činitbami odgovara, da nastoji socialni položaj svih jednako važnih staležah, crpiti oni svoju naobrazbu iz sveučilišta ili iz tehničke vis. škole, izjednačiti; a to će postići najprije time, ako za sve ove staleže stvori zajedničko srednje učilište.

Mislim da mi nije od potrebe, da ovdje iztaknem veliku važnost i znamenovanje francuzkih licejah, koji su kao pripravna učilišta izjednačenju i ravnopravnosti svih u državi mjerodavnih faktorah najviše doprinijela; zato se u francuzkoj toli u društvu koli u javnosti mnogo više uvažava tehnički stalež, i da on tamo zauzima veoma odlično mjesto, koje mu i radi njegove važnosti za kulturni napredak i moć države punim pravom i pripada.

Znano je svakomu, da predsjednik francuzke republike kao i njegov ministar rata i bivši ministar predsjednik, pripadaju tehničkomu staležu.

Pošto niti današnja realka niti gimnazija neodgovaraju potpunoma svojoj svrsi, jer odgajaju mladež jednostrano, i jer se u našem vjeku samo onaj čovjek može nazvati podpunno izobraženim ako si je u jednom i drugom pravcu pribavio barem načelni i fundamentalni pojam u svih disciplinah — želiti je, da se ustroji zajedničko srednje učilište, koje bi u podpunoj mjeri učenicom svojim obću naobrazbu podavalo.

Reko sam već, da je obća naobrazba i znanje absolviranih realca isto toliko vriedna kao ona gimnazialca, i da se svakako jedna drugoj uzporediti može, ma da i jesu oba jednostrano obrazovana.

Nije nam ovdje izpitivati valjanost jedne i druge škole, već se imademo zadovoljiti, ako smo konstatovali, da nijedna od

ovih školah nemože nadalje odgovarati svojoj svrsi, jer jedna i drugu izobrazavaju jednostrano, te tako nemogu nikako udovoljiti zahtjevom neprestane i brzim korakom napredjuće kulture, i pošto su one možda i jedina zaprieka ravnopravnosti koli u društvu toli u javnosti i u službi države i napredka stojećih staležah. —

Kako sam već napomenuo, stavljaju propisi o izpitu za postignuće diploma vis. tehničke škole takove ogromne zahtjeve, koji se u svakom pogledu sa onimi, koji su za postignuće „doktorata“ propisani — uzporediti mogu — Nadalje goji se znanost na vis. tehničkih školah u istoj mjeri kao na sveučilištih, uzprkos tomu zapostavljene su vis. tehničke škole sveučilištom, akoprem tomu razloga nema, kao što i nema razloga, da se sva ona prava, koja sveučilište danas, osobito pako pravo podieljenja doktorata posjeduje — i na vis. tehničke škole neprotegnu.

Najjednostavniji način, kojim bi se to pitanje riješiti moglo, bio bi taj, da se vis. tehnička škola pripoji sveučilištu, tako bi se stvorila zajednička visoka škola, zvala se ona ovako ili onako, zastarjele i zahrdjavile školske ideje odstranilo bi se, te bi se time ravnopravnost svih staležah polučila; podieljenje doktorata onim, koji bi propisane stroge izpite iz tehničkih strukah položili, bilo bi samo od sebe razumljivo.

U tom pogledu: realiziranju tog pitanja, stoje predjebno velike poteškoće na putu kao svakoj novijoj ideji, ali zato mislim, da nebi opravdano bilo, da to pitanje, ili bolje rekuć, tu ideju, koja je već dosta i velikog odziva našla, zabacimo.

Svakako moramo vremenom napredovati, a zastarjele ideje moraju se odstraniti, kao što će se sigurno vremenom odstraniti one poteškoće, koje realiziranju toga pitanja na putu stoje.

Ideja spojenja tehničkih vis. školah sa sveučilištem, nije, koliko se ja sjećati mogu, nova, ali ona nije baš u našem staležu onog odziva našla, koji se je svakako očekivati morao, jer bi time, kako već reko, ostala pitanja sama od sebe riješena bila, a naš stalež zadobio bi time veću važnost, uglednost i priznanje za svoje zasluge, koje njemu punim pravom i pripadaju.

Ja neću ovdje navndjati razloge protivnika te ideje, jer bi me to daleko zavelo, samo naglašujem, da je to moje mišljenje i da sam tvrdo osvjedočen, da bi cio stalež time samo zadobio a nipošto, kako protivnici tvrde, izgubio.

Sveučilište je starodavna i časti dostojna institucija, kojoj nisu pripojene tehničke znanosti samo zato, jer nisu one u vrijeme stvaranja sveučilišta poznate bile. — Da su one za ovo vrijeme poznate bile, nebi smo danas imali posebnih vis. tehničkih školah, niti bismo imali višestvrih srednjih učilištah, a niti bi društvo izmed raznih staležah kakoće razlike pravilo.

Već se i kod nas čuju glasovi: da je vrijeme ustrojenju vis. tehničke škole; je li to pitanje već dozrelo, neću ovdje iztraživati, ali držim, da ako se bude ono oživotvorilo, da bi se ustrojiti imajuća vis. tehnička škola pripojiti morala sveučilištu.

Pošto je akademičko i znanstveno obrazovanje tehnička u svakom pogledu istovaljano kao akademičko naobrazovanih drugih staležah, moralo bi se svakako nastojati, da se toj činjenici i vanjski izraz dade, a to bi se tim polučilo, ako bi se svršeni tehnikom, koji su zakonom propisane izpite položili, podielio naslov „doktorata“, mjesto sada običajnog i nimalo akademički glasećeg naslova „diplomirani inžinir“, ili „diplomirani arhitekt“.

Naslov „diplomirani inžinir“ nije istovjetan sa naslovom „doktorata“, jer ovaj potonji naslov sam u sebi involvira akademičku i znanstvenu naobrazbu, što se od prvog nikako ne drži.

Ako imade vis. tehnička škola jednake dužnosti, morala bi imati i jednaka prava sa sveučilištem. — Uzporednost tehničke vis. škole sa sveučilištem mora, ako hoće da bude u svakom pogledu podpuna i u vanjskom pogledu izražena biti, a to će tim polučeno biti, ako budu vis. tehničke škole zadobile pravo, da i one mogu podieljivati naslov „doktorata“.

Na našoj je strani pravo, ali se to pravo ne pripoznaje i neuvržava.

Sigurno će se veoma mali broj slušatelja podvrgavati tomu veoma težkom, sigurno najtežem izpitu, ali se ovdje neradi o tome, da se stvori ili uvede kakova nova oznaka zvanja za absolvirane i izpitane tehničare, za ovo biti će dovoljno na temelju državnih izpita polučeni naslov „inžinir“ ili „arhitekt“, ovdje se radi samo o tome, da se na vis. tehničkih školah stečeno obrazovanje i sposobnost za znanstvenu djelatnost u jednom zvanju i umijeću odgovarajućih formi vidljivog izraza dade, i da se vis. tehničke škole postave na onaj steper, koji im po pravu i pripada, i da bude ona škola, koja za državu nemalo važne faktore izobrazuje, štovana, jer će naš stalež samo onda štovan

i uvaženu biti, ako bude štovana škola, u kojoj je on svoje znanje postignuo.

U interesu našeg staleža, u interesu napredka njegovog, u interesu vis, tehničkih škola, kao i u interesu obćeg kulturnog napredka čovječanstva leži, da se to pitanje u tom smislu riješi.

Tehnički stalež trpio je do sada mnogo malo uvažanja i znajući, da je svuda koli u društvu toli u javnosti drugim staležem, kojeg znanstvena obrazovanost ni malo nad našom nestoji, izpostavljen bio, odvažio se je u posljednje vrijeme, da svimi sredstvi sistematično i odvažno u tom pogledu radi, a nama se je nadati, da ćemo doskora doživjeti dan, kada bude on postignao svoj toli željno očekivani i žudjeni cilj.

Mislim da netrebam još koje druge dokaze navadjeti, da opravdam predlog odbora, jer je to s druge strane učinjeno, i da netrebam ovdje navadjeti važnost tehničkog staleža za kulturni napredak čovječanstva, jer je to svemu svijetu dobro poznato, i jer djela, koja je tehnički stalež u zadnjih decenijah izveo; djela, kojim se sav naobraženi svijet klanja, i koja su samo na temelju strogog znanstvenog proučavanja i uporabe znanosti, izvedena, govore jasnije i očitije za naše skromne želje. Tehnički stalež stekao si je za napredak kulture toli znamenitih i velikih zaslugah i steći će i još u većoj mjeri, zato traži punim pravom, da mu se ono uvažanje dade, koje ga po pravu i ide.

Necu pogriješiti, ako kažem, da nebi civilizacija tako sigurnim korakom napredovala, da nisu umnici našeg staleža svoja epohalna djela izveli i ako kažem, da će taj stalež najviše doprinieti tomu, da će možda u kraćera vremenu, nego mi i pomisliti možemo, osvanuti onaj dan, kojeg će moderna civilizacija u svojim analih zabilježiti zlatinai slovi, a taj dan biti će onaj, kad bude prestalo tvrjenje i borba medju vjerom i narodnosti, kad se bude naobražen čovjek zvati smio građaninom svieta — a to će sigurno u najvećoj mjeri zasluga našeg staleža biti.

Molim Vas, gospodo! da izvolite prihvatiti sljedeće rezolucije:

I. Izvanredna glavna skupština društva inžinirah i arhitekta u Zagrebu, održavana dne 19. rujna 1891. pridružuje se mneniju društva inžinirah i arhitekta u Beču, kao i predlogu odbora politehničkoga društva u Lavovu za III. sastanak austrijskih inžinirah i arhitekta u tom: „da tehničke vis. škole stoje na istom stepenu kao i sveučilišta i da bi se s toga njima imno podieliti pravo, da svojim slušateljema na temelju položenih zakonom propisanih strogih izpitah podieljuju naslov „doktora“.

II. Izvanredna glavna skupština društva inžinirah i arhitekta u Zagrebu, održavana dne 19. rujna 1891. uvidjajući, da sadanja srednja učilišta nisu udešena tako, da pripreve mladež za sve grane visokih nauka; izjavljuju potrebnim za tu svrhu ustrojenje srednjih učilištah, iz kojih bi moguć bio prelaz bud na sveučilište bud na visoku tehničku školu.

Obrazloženje izvjestitelja arhitekta Martina Pilara.

Štovana gospodo!

Mujem, da ću izraziti mnenje Vas svijuh, ako utvrdim, da je glavnom oznakom 19. stoljeću vrlo i posvuda razvita težnja za napredkom; težnja, koja je u ostalom usadjena u narav ljudsku i koja je dovela narode do sadanjava stupnja naobraženosti.

Ista težnja sabrala nas je eto, da viećamo kako bismo poboljšali položaj tehničara hrvatskih u intelektualnom i materijalnom pogledu. Imamo da prikažemo u kratkih crta nedostatke i odnose, s kojih nam stališ nemože napriedovati i da proučimo sredstva i puteve, koje treba upotriebiti, da se uklone nedostaci, unište zaprieke procvatu stalija ljudi od rada, kakovi su doista tehničari. —

Vriedni moji predgovornici upozorili su Vas, gospodo, na velike poteškoće, koje susreće tehničar u javnomu svojemu poslovanju bilo koje mu drago struke, naznačili su ciljeve, za kojimi nam je težiti, i puteve, kojimi ćemo ih postići. Meni dozvolite sada, da progovorim o naobrazbi tehničkoj u obće, pak naposeb ob onoj, što ju imamo, ili bolje, što je neimamo u Hrvatskoj.

Ob obćoj tehničkoj naobrazbi nije mi potrebno, da Vama mnogo sborim. Poznato bo nam je i jasno svima, da tehnička naobrazba, kakova se postizava na visokima školama inozemnim i austro-ugarskima u glavnom podpuno odgovara potrebam prakse, a stoji na istoj visini, koju omogućuju ostale visoke škole, naposeb sveučilište. — Uvedonjem državnih izpita, koji su, kako Vam je znano, puno strožiji i teži od državnih izpita na sveučilištu, dignut je ugled našim naukom i stvoreno jamstvo, da

svršeni tehničar može s uspjehom obraditi zadatke praktičkoga života. —

Nu, kako baš tehničari imadu da riešavaju kulturna pitanja, koja su u vrlo uskoj svozi sa političko-ekonomskimi odnosi naroda, uputno bi, dapače nužno bi bilo, da se na tehničkim visokima školama uzme veći obzir na odnose nauke, pak da se umjesti medju obvezne predmete i nauka o političkoj ekonomiji. — Nauke pako upravne trebalo bi uvesti kao predmete neobvezne, koje bi pojedinci prema sposobnostim svojim mogli proučavati. —

Uvaživ gornje mora se priznati, da je odbor politehničkoga društva u Lavovu dobro shvatio današnje potrebe u tehničkoj naobrazbi, kada je predložio za protres kod III. sastanka austrijskih inžinira i arhitekta (koj će se udesiti ove godine) rezoluciju, zagovarajuću uvedenje na tehničkim visokima školama stolica za političku ekonomiju i državopravne znanosti, o kojoj će rezoluciji na koncu svoj predlog staviti. —

Gospodo! Već iz dosadanjeg teka naših razprava jasno proizlazi, da se kod nas u Hrvatskoj nerazumije i neceni prema zaslugi kulturna moć tehničkih znanosti, pa da se prema tomu sva pitanja, odnoseća se na tehniku razpravljaju i uređuju samo uzgredice a na žalost skoro redovito bez potrage savjeta u onih, koji su u tehničkih razprah najmjerodavniji.

Gospoda predgovornici, svaki u svojem predmetu, iztaknuli su pojedine slučajeve, koji podpuno podkriepljuju goraju tvrdnju. Ja ću to isto moć lahko učiniti, jer u glavnima pitanjima, tiućima tehničku obuku u zemlji, tehničari nisu došli do rieči a što je do sada učinjeno, neodgovara gorućim potrebam praktičkoga života.

Pokrenuto je dođuše pred neko vrijeme u javnosti pitanje o hrvatskoj tehnici, nu pod okolnostima, koje dopuštaju mnenje, da dotična razprava nije proiztekla od obće osjećane potrebe za tehnikom. Neima dvojbe, da bi kod nas ustrojena tehnika imale puno uvjeta za procvat. Osiguran bi joj bio polazak svega slavenskoga juga, a polaznikom bilo bi osigurano široko, do sad slabo obrađeno tehničko polje na iztoku.

Nu valja priznati, da bi dostojno i svrsi shodno uređenje tehničke škole, pa bila ona spojena i sa postojećim kojim učilištima, bilo skopćano sa velikimi troškovi, a poglavito da bi joj manjkalo najvažnije sredstvo naobrazbe mladića tehničara, naime mnogostrano razvijena, u mjestu naukovanja ili blizu njega usredotočena građevna i ina industrija.

Danas se, gospodo! n. pr. nemože ni pomisliti medicinski fakultet bez klinike. — Bez nje bi ostala nauka medicinska nepodpuna, jer samo teoretička bez nje sigurno nebi bilo napredka u medicinskim naukama, kakov danas postoji. Što je klinika za medicinu, to jest i imaju biti razvijena građevna i industrijalna poduzeća u blizini škole za tehniku. — Zorna obuka, kojoj se priznaje prednost u početnima naukama, jednaku vriednost imade i za visoke škole. Slušatelj mora imati pod pazkom učitelja mnogobrojne prilike, da vidi savez i razliku izmedju mrtvog slova i bućnog života, teoretičkih zakona i njihove praktičke uporabe, mora da se već za naukovanja uputi, u koliko se mogu u praksi provesti teoretički zahtjevi.

Na žalost kod nas nepostoji n dovoljnoj mjeri glavni ovaj uvjet za dobru visoku tehničku školu, te je pitanje o njoj za danas sigurno preuranjeno. — S tog nebili mogno pristati uz one, koji su se pojavili sa mnenjem, da kod nas valja stvoriti visoku tehničku školu; tim manje, što u postojećima okolnostima uvidim glavnih podloga za slobodan razvitak tehničkoga duha, bez kojega se ne može pomisliti pravi napredak tehničkih znanosti. Držim, da ćemo do povoljnijih vremena biti prinuđeni hrvatsku mladež šiljati u tudjinu na visoke tehničke nauke, pa ćemo na taj način moć imati za nuždu dovoljan broj tehničkoga osoblja. —

Nu očitije je, da pitanje, koje sam preduzeo pred Vama da razpravim, nesvršava sa visokom tehničkom naobrazbom, te da smo, ako ito baš mi pozvani, da se obazriemo i pobrinemo za naobrazbu osoblja građevnoga, s kojim svaki čas imademo da obćimo i radimo. —

Vi svi, gospodo! a napose naši izvanjski članovi znadete najbolje, pa je to iztaknuo u svojem izvješću i g. Grahor ml., u velikima se noprlikima nalaze naše oblasti i privatnici u svima udaljenijima krajevima zemlje, kada jim je od potrebe po koja pomoćna tehnička sila — ili jim je poduzeti kakovu građevinu. — Od Osieka do Gospića, od Zemuna do Varždina jedna je obćenita teška nevolja, što manjka dovoljan broj pravilno izobraženih graditelja, majstora zidara i tesara, da osim tudjina nemožeće da dobijete naučenog polira. Privatnici prinuđeni su

povjeravati gradnju ljudem malo sposobnim, oblasti pako zadovoljne su, ako za gradjevine, što ih izvodjati imaju, dobiju poduzetnike trgovce ili trgovčice, koji, neimajući pojma o strukovnom razumjevanju, izvadljaju gradnju vrlo neshodno.

Očito je, da na takov način znatnu štetu trpi cijela zemlja dobivajući gradjevine, izvedene izpod vriednosti, a da bi predstavljalo znatnu narodno-gospodarstvenu uštednju, kada bi se takovo upravo strašno stanje što skorije promienilo.

Promjena na bolje može se pako postići ustrojenjem srednje tehničke škole po primjeru austrijskih i njemačkih „Baugewerbeschulen“, iz kojih bi nakon stanovitog naukovanja izlazili teoretički dovoljno naobraženi pomoćni tehničari, graditelji i majstori zidari, tesari i klesari, „oji svi bi nakon višegodišnje prakse imali pravo po obrtnom zakonu od god. 1884. na ovlast za dotične gradjevne obrte. — Takova tehnička škola odgovarala bi najprijećim potrebam gradjevno-obrtno naobražbe, a nebi potrebavala ovih sredstava, koja bi nuždna bila za visoku školu.

Neima dvojbe, gospodo! da je visokoj kr. zemaljskoj vladi, koja sigurno znade žalostno stanje gradjevnog obrta u Hrvatskoj isto teško kao i mi, lebdio pred očima cilj isti, što ga imademo i mi, kada je osnivala sudanju obrtnu školu. — Koliko se može suditi po mnogima okolnostima prvobitna je namjera bila, da se uređi u istinu gradjevno-obrtna škola. Nu zakonom ob ustroju zemaljske obrtne škole, koj je pred dvie godine votiran u hrvatskom saboru, napašten je prvobitni i potrebam gradjevine struke jedino odgovarajući cilj, a cijelom zavodu dan je smjer umjetno-obrtni, koj bi sam po sebi bio upravo poželjan, da neuzimlje mjesta snjere znanstveno-obrtnomu, potrebnijemu za našo sudanje odnošaje. Premda bi najnaravnije bilo, da se na tečajje sada postojeće u obrtnoj školi nadovežu potrebni još točnji za glavne gradjevne obrte, to je takova preuredba upravo onemogućena spomenutim zakonom.

Za d kratkeće vremena nemogu Vam, gospodo! podrobno obrazložiti spomenutoga, ali će, mislim, biti podpuno dovoljno, ako Vas upozorim na okolnost, da se netraži nikakova kvalifikacija od učiteljskih sila zemaljskog zavoda, koj može na temelju izpita uspješno položenih izdavati pitomecem svojim svjedočbe ob osposobljenju za djetice (po §. 9. g. sp. zakona) i diplome izpitanih poslovođa i majstora (§. 15.). — To se samo sobom sudi, te nemoće biti opravdano tumačem, sadržanim u obrazložbi zakona, a glasećim: „Ima li biti umjetnost slobodna, dakle slobodan i umjetni obrt, te obrt u obće, to se učitelji umjetnosti, oduzavši obrta nesmiju veza: na stanovite forme i vrste.“ Tu je izmješana umjetnost i umjetni obrt sa obrtom u obće, koj po našem shvaćanju u današnje doba neiziskuje samo ručnu vještinu

nogo i točno poznavanje temeljnih istina onih znanosti, koje su mu korisne. — Po tomu je jasno, da u okviru obrtne škole, kakova je uređjena spomenutim zakonom, neima mjesta srednjoj tehničkoj ili gradjevno-obrtnoj školi, kakova je u Hrvatskoj potrebna i kakovu želimo.

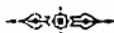
Gospodo! Obrtnom školom pokušava se ovo priličan broj godina. Još danas proučava se pitanje o njezinom korlačnom uređenju i neće se umiriti, dok se nezadovolji pravim potrebam zemlje. — Nije im se pako do sada moglo udovoljiti, jer nikad nisu prizvani na savjet oni faktori, koji su po svojem položaju najpozvaniji, da provčavaju i poznaju graditeljsko-obrtno odnose u zemlji. Nu nadat nam se je, da nešto prokasno bit pozvan i hrvatski tehnički stališ, da u odnosnih predmetih odlučno sudjeluje kod poslova oko kulturnoga napredka svojega naroda i da svojim znanjem i iskustvom doprinese boljku domovine. — Da će pako hrvatski tehničari svaku pruženu im zgodu s voljom primiti u patriotske im zadatke obraditi s marom i vještinom, oslonom su nam dosadnji primjeri a najboljim dokazom jedino pomoću hrvatskih tehničara postignuti sjajni uspjeh izložbe gospodarskoga društva.

Zaključujući svoje izvješće predlažem, da štovana gospodo primiti izvolite sljedeće rezolucije:

I. Izvanredna glavna skupština društva inžinira i arhitekta, držana dne 19. rujna 1891. izjavlje se sporazumno sa predlogom o tehničkom naukovanju, što ga je za III. sastanak austrijskih inžinira i arhitekta pripravio odbor savjetnog političkog društva i koji glasi: „der III. österreichische Ingenieur- und Architekten-Tag spricht sich prinzipiell für die Aufrechterhaltung der mit Verordnung des k. k. Ministeriums für Cultus und Unterricht vom 12. Juli 1878. eingeführten Staatsprüfungen an den technischen Hochschulen Oesterreichs aus, erachtet es jedoch als unbedingt nothwendig, dass an den technischen Hochschulen Oesterreichs die Volkswirtschaftslehre obligatorisch gelehrt und ihre Kenntniss bei den Staatsprüfungen durch Einzelnzeugnisse gefördert werde.“

II. Razmotriv obće kulturni napredak u zemlji i uzev u obzir znatne i ne poteškoće, drži glavna izvanredna skupština društva inžinira i arhitekta, da je osnutak visoke tehničke škole u Hrvatskoj za sada bez prave podloge i s toga nemoguć.

III. Glavna skupština smatra neobhodno nuždnim po razvitak znanstvih gradjevnih obrta u zemlji, da se u što skorije vrijeme shodno preustroji postojeća obrtna škola ili uz nju osnuje gradjevno-obrtna škola, slična višim obrtnim školam u austrijskih i njemačkih zemljah.



Ustrojenje visoke tehničke škole u Zagrebu.

Poznavajući naši tehnici slabe prilike tehničkoga pomladka u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji, došli su do osvjedočenja, da je nastala potreba ustrojenja posebne visoke tehničke škole u Zagrebu, koja bi se pridružila k postojećemu već sveučilištu kao poseban fakultet.

Potankimi dogovori pokazalo se je, da bi za sada najviše od koristi bilo, ako bi se ustrojio samo inžinirski odjel visoke tehničke škole pa isti prama potrebi s vremenom popunio ostalima tehničkim odjelima.

U tom pravcu radio je gradski građevni savjetnik gosp. M. Lenuci sa gradskim inžinikom M. Ursinyom, ter su na 21. veljače 1898 obdržavanoj društvenoj skupštini podnieti konkretne predloge glode što skotijega oživtorenja inžinirskoga odjela visoke tehničke škole u Zagrebu. Taj je predlog sa oduševljenjem jednoglasno poprmljen, poseban odbor ad hoc izabran, koji je imao izraditi osnovu dotične predstavo na preuzv. bana, pa nju podnieti plenarnoj sjednici na prihvāt.

Odbor ad hoc izradiv osnovu predstavo predložio nju plenarnoj sjednici 30. ožujku t. g., u kojoj je osnova jednoglasno poprmljena, te zaključeno, da se posebnom deputacijom pod vodstvom društvenoga predsjednika svietlomu banu uručī.

Na 14. travnja 1898 primio je preuzv. g. ban deputaciju sastojēću od predsjednika društva kr. tehničkog savjetnika g. Kamila Bedekovića, te gg. Lenuci-a, Chvále, Ursiny-a, Kondrata i Heinzla.

Predsjednik društva pozdravio je glavara zemlje sljedećim zanosnim govorom:

Preuzvišeni gospodine!

Svietli bane!

Glavna skupština društva inžinira i arhitekta u Hrvatskoj i Slavoniji zaključila je, da se kod Vaše preuzvišenosti utičemo smiernom molbom, neka blagoizvoli moćnim svojim uplivom kod visokoga sabora i Njegova Veličanstva našega premilostivoga kralja i vladara Franje Josipa I. izposlovati, da se u našem glavnom zemaljskom gradu Zagrebu ustroji inžinirski odjel visoke tehničke škole, ter odnosnu obrazloženu predstavku uslobodjuje se ovo izaslanstvo društva ovim Vašoj preuzvišenosti uručīti.

Preuzvišeni gospodine!

Neda se tajiti, da je u drugoj polovici dovetnaestoga stoljeća kulturni razvitak u čitavom svijetu neizmjereno napredovao, a to naročito uslied tehničkih znanostih, koje upute gospodare i industrialce na nova iznašašća, a državne, zemaljske, gradske i občinske uprave, da se znanjem stručnjaka okoriste u svrhu napredka komunikacije, melioracije, sgradarstva, polješanje gradova, uređenja tvornica i t. d.

Za osnovanje i izvedenje odnosnih tehničkih radnjah treba pako na visokoj školi izobraženih tehničarah, a da ne ima i u našoj domovini dovoljno takovih tehničkih sila, to je i Vašoj preuzvišenosti poznato, naročito pako nams, koji vidimo, da ima vrlo malo domaćega pomladka, ter da se iz drugih zemaljah ne može pomladak dobiti, jer se u čitavom svijetu množe tehnički poslovi tako, da se vrstne sile iz drugih zemalja riedko kada prijave u našoj zemlji, da kod uredah ili privatnikah stalnu službu zadobiju.

Primjerice mi je navesti, da ima grad Zagreb tri mjesta inžinirah nepopunjena, a isto tako koć zemaljskoga građevnoga osoblja i narodno-gospodarstvenoga tehničkoga ureda ne mogu se mjesta poprimiti sa potpunom izobraženimi tehničari. Isto tako moraju se industrialci i privatnici pomoći kojekakovim osobljem, a za uređenje i evidenciju gruntovničkih poslova i

naerta, komasaciju itd. takodjer nema sposobnih geometarah, jer ono malo geometarah u našoj zemlji, što sada obavljaju geometričke poslove, jesu obično bivši vojnički častnici, koji su upotrebljeni bili kod katastralne izmjere bivše vojne Krajine, a kasnije u Bosni pa i tih sada nestaje.

Ako bi se inžinirski odjel u Zagrebu ustrojio, to bi bio uz njega i geometrički tečaj, naime slušaoci geometričkog tečaja imali bi dvie godine visoku tehničku školu slušati, dočim bi inžinirski tečaj trajao četiri godine.

Preuzvišeni gospodine!

Inžinirska znanost ostaje u čitavom svijetu jednaka, pa s toga ako nebi svi svršeni tehnici visoke tehničke škole u Zagrebu našli poslovanja u našoj zemlji, mogli bi i izvan zemlje zaslužbo imati, kao što primjerice slušatelji tehnike u Zürichu, Karlsruhe, Monakovu itd. u stranom svijetu zaslužbu nadju.

Godišnje uzdržavanje takove visoke tehničke škole stajalo bi na godinu oko 30.000 for., koji iznos bi valjani domaći tehnici zemlji prištedili kod osnivanja i izvadjanja građevinah, a koji dobitak bio bi to za sam grad Zagreb i za napredak domaćeg tehničkoga znanja, o tom mislim da ne trebam dalje Vašoj preuzvišenosti sboriti. Preporučamo s toga ovime Vašoj preuzvišenosti našu evo predanu molbu na milostivo uvaženje, jer bi se tim Vaša preuzvišenost ustrojenom visoko tehničke škole u nizu Vaših visokih dosadanjih zasluga za kraljovinu Hrvatsku i Slavoniju pribavila neizmjernu, nezaboravnu zaslugu i uspomenu. A pošto ovo godine slavimo petdeset-godišnjicu preblagoga vladanja Njegova Veličanstva našega premilostivoga nam kralja i vladara, bila bi i najljepša uspomena na Njegovo vladanje u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji, ako bi se već ove godine zadobilo previšnje odobrenje za ustrojenje inžinirskoga tečaja visoke tehničke škole u Zagrebu.

Primate preuzvišeni gospodine od našega društva ovim izraz našega najdubljeđ poštovanja uz uzklik: Bog poživi našega svietloga bana grofa Khuen Héderváry-a! Živio! kojemu se je uzkliku izaslanstvo oduševljeno odazvalo.

Svietli ban primio je izaslanstvo poznatom ljubežljivošću, te u poduljem govoru izrazio priznanje društvu, što je to pitanje potaknulo. Preuzvišeni gospodin ban osvrnuo se na u pozdravu navedene glavne razloge za ustrojenje inžinirskoga odjela visoke tehničke škole, priznao je potrebu domaće visoke tehničke škole iztaknuv naročito, da s razloga, što tehničke nauke nisu vezane na jednu zemlju, te što u svakoj kulturnoj zemlji nema napredka bez tehničara, drži, da bi se mogla vis. teh. škola prije ustrojiti, nego li koja druga grava znanosti, koja je više manje vezana na užju zemlju, pa da s toga da će ovu predstavku pomno proučiti, nu da će se moći do ostvarenja iste tek onda pristupiti, kada to budu financionalni očnošaji zemlje dopuštali.

Poslje toga predana je preuzvišenomu banu takodjer i druga još predstavo sastavljena po odboru za promicanje interesa civilnih tehnika, u kojoj se moli za uređenje izpita geometara, te poboljšanje staleža civilnih tehnika. I tu je predstavku svietli ban vrlo ljubezno primio, obočav svoju visoku podporu, naglasiv naročito, da se uređenje poslovanja geometara i osposobljenje njihovo sve to više nuždnim pokazuje.

Oprostiv se najljubeznijim načinom sa članovima izaslanstva ostavio je preuzvišeni ban kod svih najbolji utisak sa uvjerenjem, da su oboje predstavo našli najboljeđ odaziva na visokom mjestu.

Predstavo predana preuzvišenomu banu obložena sa nacrta adaptacije jednog diela petrinske vojarnje, u kojoj bi se imao inžinirski odjel smjestiti, sa aproksimativnim troškovnikom, te adaptacije i naukovnom osnovom glasi:

VIESTI

DRUŽTVA INŽINIRA I ARHITEKTA

U HRVATSKOJ I SLAVONIJI.

U Zagrebu dne 13. svibnja 1899.

POZIV.

Gospodo sudrugovi!

Glavna skupština društva inžinira i arhitekta u Hrvatskoj i Slavoniji, držana 21. veljače 1898. zaključila je, da se društvo obrati molbom na Njeg. Preuzvišenost bana za ustrojenje inžinirskog odjela visoke tehničke škole u Zagrebu. Društveni odbor prodao je odnosnu predstavku, te se je uvjerio, da Njegova Preuzvišenost ban kao i ostali mjerodavni krugovi potaknutu misao susreću sa mnogo zanimanja i naklonosti tako, da se može očekivati povoljno riješenje naše vruće želje, čim za to bude dovoljnih sredstava.

Nu smisao, zanimanje i naklonost za tehničku struku i za visoku tehničku školu treba da se pobudi i u širokom obćinstvu. Treba da u javnom mnijenju Hrvatske prevlada naše uvjerenje, da je modernom kulturnom napredku podlogom razvitak tehničkih znanosti, t. j. poglavito onoga dijela prirodoslovnih znanosti, što se odnose na zadatke materijalne kulture. Treba po tomu, da svatko bude uvjeren, kao što smo mi uvjereni, da je upravo dužnost svakoga rodoljuba nastojati, da se što skorije na što viši stepen podigne tehnička struka u Hrvatskoj i da se prema tomu što shodnije udesi i tehničko školstvo.

Treba dakle, da nastojimo naše uvjerenje presaditi medju publiku. S toga Vas usrdno pozivljemo, da svaki u svojem djelokrugu uzradite oko promicanja rečene misli, a u koliko bi vam trebalo uputa o sredstvima i načinu, da se obratite na podpisani odbor.

U Zagrebu, 1. svibnja 1899.

Odbor ad hoc:

Milan Lenuć, v. r.

Martin Pilar, v. r.

Mihalj Ursíny, v. r.



Nova sudbena palača u Osieku.

Priobćuje kr. nadinžinir J. Chváta.

(Sa 4 nacrtu).

Prostorije kr. sudbenog stola i kr. kot. suda u Osieku bile su smještene u jednom dielu županijske sgrade, a pripadale je k istom i posebno u dvorištu županijske sgrade sagrađeno uzništvo.

Pošto se je pokazala prieka potreba, da se kr. županijskoj oblasti pribavi više prostorija za valjano smještenje svih referenta, te da se u županijskoj sgradi priredi dostojan stan za velikoga župana, pa tamo smjesti i kr. kotarska oblast, koja je dosad bila smještena u najmljenoj privatnoj sgradi u Dolnjem gradu; to se je počelo ozbiljno pomišljati na gradnju nove sudbene sgrade sa uzništvo, a to tim više, što bi se imala s vremenom u Osieku ustrojiti još viša sudbena oblast, za koju je eventualnost trebalo predviditi shodne prostorije.

Usljed navedenih činjenica potaknuta je po predstojniku kr. vladnog odjela za pravosuđe, presvietlom gospodinu Vjekoslavu Kleinu misao gradnje nove sudbene sgrade u Osieku, pa je za tu gradnju odabrano shodno gradilište u produljenoj liepo uređenoj Kapucinskoj ulici prama tvrđavi u susjedstvu nove domobranske vojarna. Po želji prosv. gosp. odjelnog predstojnika imala se je nova sudbena sgrada u glavnom sagrađiti poput sudbene sgrade u Gospiću, izvedene god. 1879. za njegova tamošnjega službovanja kao predsjednika kr. sudbenog stola s tom promjenom, da se je imala velika dvorana za razprave osnovati ne u glavnoj sgradi, već u posebnoj dogradnji.